

De kunst van het ontsnappen

Als illusioniste zet Fenna zich in voor de geheime dienst,
maar aan haar eigen verleden ontsnappen blijkt minder makkelijk.

roman

KRISTINA McMORRIS

Kristina McMorris

De kunst van
het ontsnappen

Roman

Vertaald door Marijne Thomas

KokBoekencentrum Uitgevers ● Utrecht

Voor hen die in het donker leven

1942

1

Brooklyn, New York
September 1942

Diep vanbinnen zoemt en sist een gevoel van angst, stroom die dreigt kort te sluiten. Ik ben gevangen in de schijnwerpers, de voorstelling is in volle gang. Ik probeer mezelf gerust te stellen door tegen mezelf te zeggen dat Charles' gedrag en de subtiele afwijkingen van onze act vanavond best te verklaren zijn. Het is immers te danken aan zijn aandringen dat een vooraanstaande New Yorkse recensent ermee heeft ingestemd de voorstelling bij te wonen. Als een gezichtsloze rechter in het donker kan die ene man een oordeel vellen dat ervoor kan zorgen dat toekomstige shows uitverkocht zullen zijn... of de opmaat kan vormen tot een neerwaartse spiraal.

En toch, wat ik bij Charles zie... Dat is iets anders dan zenuwen.

Met de grootste moeite weet ik maar net de neiging om de grande finale erdoorheen te jagen te onderdrukken. Ik verdeel hangsloten onder de vrijwilligers: twee piloten, een man die me een bankier lijkt, een drietal levendige dames. Met de zelfverzekerdheid en vloeiende cadans van een goochelaarsassistente moedig ik hen aan die te inspecteren. Mijn tekst rolt moeiteloos uit mijn mond, even voorgeprogrammeerd als een lied op een pianola. Dit is alleen op dit podium al mijn vierde voorstelling in twee dagen.

Gehuld in een wolk van sigarettenrook, aftershave en bloemig parfum is dit middelgrote theater er eentje van het type dertien in een dozijn. De zaal is voor twee derde gevuld – een redelijke bezetting – grotendeels goedkope stalletjes, en er wordt dan ook regelmatig vanaf het balkon iets naar me geroepen. Het hoort erbij, al helpt mijn gewaagde, zij het gangbare, kostuum niet echt. Verrassend genoeg zijn de haltertop met lovertjes en de rok tot halverwege mijn dij voor een rol als deze nog best braafjes.

Op de tafel met props liggen twee paar handboeien en een set piepkleine sleutels. Ik pak ze allemaal terwijl Charles weer in de coulissen rechts opduikt en op mijn signaal wacht. Hij heeft zijn rokkostuum en hoge hoed verruild voor een zwart zwempak dat zijn gespierde lichaam van zijn schouders tot aan zijn dijen omsluit. Alles volgens onze reguliere act, met uitzondering van het voorwerp in zijn handen.

Een bijl.

Ik snuif, niet zozeer van schrik als wel van verwarring. Een toneelknecht hoort dat ding vast te houden, niet Charles. Helemaal niet nu al.

In een show waarin illusie en gevaar met elkaar worden verweven – van het magisch repareren en verdwijnen van voorwerpen tot het lezen van gedachten en levensgevaarlijke stunts – heeft elke stap, elke blik, elk gebaar een functie. Vooral voor de timing. Op het hoogtepunt van de truc, als de angst dat de artiest niet in staat zal zijn te ontsnappen aan zijn boeien groeit, impliceert de gehaaste verschijning van een bijl dat die elk moment ingezet zal moeten worden – en draagt zo bij aan de spanning.

Niet iets dus om te gebruiken als... wat? Een vertoon van bravoure?

En toch, we hebben de afgelopen drie jaar met zo'n frequentie samen getourd dat mijn stem maar heel even hapert: 'Nu... ons "comité" van vrijwilligers uit het publiek de hangsloten zorgvuldig heeft geïnspecteerd op authenticiteit' – ik pauzeer, ontlok zo instemmend geknik aan het boeiengroepje – 'zal ontsnappingskunstenaar Charles Bouchard zich met ware doodsverachting laten opsluiten in deze gegalvaniseerde melkbus, luchtdicht en tot aan de rand toe gevuld met water.' Ik maak een groots gebaar naar de melkbus, groot als een olievat, en precies op dat moment valt Charles me in de rede.

'Un fait!' Hij verschijnt te vroeg met zijn nep-Franse accent en doet de zee van hoofden draaien. 'Mijn vaardigheden gaan die van Harry Houdini zodanig te boven dat ik afzie van zelfs de meeste basale veiligheidsmaat-règles.'

De belediging van mijn overleden idool, wereldberoemd om deze truc, irriteert me maar kort. Want wat erger is: ik heb er moeite mee Charles' bedoeling te begrijpen als hij langs de vrijwilligers naar het midden van het podium beent; zijn gladde inktzwarte haar valt uit de toon, nu na zijn kostuumwissel. 'Zie *par exemple* dit noodgereedschap,

dat ik met een zaag heb geprepareerd. Waarom, vraagt u? Nou, om... *diet*.' Hij slaat het handvat van de bijl tegen de melkbus – een keer, twee keer – waarna het ding doormidden breekt.

Mijn maag verkramp, ondanks het opgetogen gemompel van het publiek. Charles slingert het ding weg met een welgemeend 'voilà', waarbij hij mijn hakken maar ternauwernood mist. Zelfs de vierkoppige band die geroutineerd ongeïnteresseerd zit te spelen, kijkt verbaasd op.

'Bovendien,' verkondigt hij en hij komt blootsvoets op me af, 'een man met bovennatuurlijke gaven hoeft niet voorzichtig te zijn. *C'est vrai, hè, mademoiselle Vos?*' Ik kijk nog steeds naar de melkbus – zie geen schade, gelukkig – als hij de piepkleine sleutelbos uit mijn hand grist. Hij gooit die hoog in de lucht, zijn pink geheven als iemand op de thee bij de koningin, waarna hij hem in zijn mond vangt en in zijn geheel doorslikt.

Een golf van ah's. Vermengd met gekreun.

Weer zo'n gekmakende, verbijsterende improvisatie.

Altijd aan de act houden, tenzij het een noodsituatie is. Van de vele regels die ik hem heb geleerd, was dat de eerste. De cruciaalste.

En toch weet ik een glimlach te toveren op mijn lippen – felrode *victory lips* – een masker dat ik gewend ben te dragen, zowel op het toneel als daarbuiten. Bovendien weet ik maar al te goed dat de sleutels nergens voor nodig zijn: de hangsloten zijn nep. De hals van de melkbus is geprepareerd met een buiten- en binnenwand. Als die telescopisch omhoog wordt geschoven, gaat het deksel los maar blijven de sloten intact. Het is bedrog, gebaseerd op veronderstellingen, een variatie op een verhaal waarvan de toeschouwers zichzelf hebben overtuigd dat het waar is. Net als de ervaring hun heeft geleerd dat een boek gevuld is met pagina's en de hak van een schoen niet hol is, kan een melkbus volgens hun logica maar op één manier open.

Het inslikken van de sleutels is overigens wel echt. Ontsnappingskunstenaars moeten het vermogen trainen niet te kokhalzen om voorwerpen handig in te kunnen slikken en op cue weer tevoorschijn te toveren. Met dank aan een degenslikker leerde ik die lichtelijk onsmakelijke vaardigheid tijdens mijn pauzes toen ik nog als kaartgoochelaar werkte. Dat was in hetzelfde *dime-museum* waar ik Charles voor het

eerst ontmoette, toen zijn ongetemde zwarte haar nog niet glom van de pommade, zijn doorsnee maar aangename gezicht nog vrij was van zelfgenoegzaamheid, toen hij als ‘curiositeit’ de bovenste laag van de maatschappij deed wijzen en huiveren.

Wie had kunnen vermoeden dat hij mijn grootste illusie zou worden?

‘*Alors*, we leggen de laatste ‘and!’ Charles steekt zijn polsen op en maakt een klein gebaar met zijn kin terwijl hij me aankijkt, het teken dat ik hem de handboeien om moet doen en mijn kletsverhaaltje moet voortzetten. Alsof hij me toestemming geeft.

‘Hé, schatje, ik weet wel betere manieren om die dingen te gebruiken!’

‘Ja, Kazlowski, om je lelijke kont vast te binden,’ roept een ander.

‘Stilte allemaal! Er zijn dames bij!’

Dergelijke woordenwisselingen zijn normaal geworden, met de huidige vloedgolf van jonge soldaten, vol van de testosteron en frequente slokken uit hun zakflacons, hongerend naar glorie aan de andere kant van de wereld. Voor mensen zoals ik zou de oorlog zich net zo goed in een ander universum kunnen afspelen.

Normaal gesproken zou ik ze vaardig van repliek dienen, maar ik ben afgeleid en pak de controle daarom simpelweg terug door mijn keel te schrapen. Ergens in dat publiek kijkt een recensent mee.

‘Zoals u zult zien,’ verkondig ik met een stemgeluid dat, volgens een zeldzame recensie, ‘groter is dan mijn gracieuze damesachtige verschijning doet vermoeden’, ‘zullen beide handboeiparen, net nog zo plichtsgetrouw geïnspecteerd door ons comité, worden bevestigd om de polsen van monsieur Bouchard.’

Meer geknik in de groep.

Iedereen is weer bij de les.

Ik doe Charles de handboeien om en kom even in de verleiding ze te strak aan te trekken. Charles, die mijn blik mijdt, maakt er een hele toestand van om te laten zien hoe stevig hij wel niet vastzit. Nadat ik het deksel van de melkbus heb getild, kruipt hij erin met meer geplons dan anders. De beide theatertechnici – de een stevig, de ander bebaard – voegen zich bij ons met reeds gevulde emmers en vullen het water snel aan.

Lang geleden leerde ik al dat, zowel bij shows als repetities in welk theater dan ook, vooruitdenken garandeert dat een klus goed wordt geklaard. Überhaupt wordt geklaard.

‘Eenmaal verzegeld,’ ga ik verder, ‘zal deze melkbus in een kast met drie wanden worden geplaatst. De driehoekige vorm laat geen ruimte voor bedrog en kan enkel van binnenuit worden geopend.’ De beide toneelknechten sleuren het dakloze bouwsel uit de coulissen. ‘Ik tel tot vijf en daag elk van u uit, dames en heren, om samen met monsieur Bouchard uw adem in te houden terwijl hij wordt ondergedompeld, in vijf... vier...’

Het publiek doet mee. Charles ademt diep in en uit, alsof hij zich overdreven moet voorbereiden. Bij het collectief uitroepen van ‘één!’ duikt hij onder water. Mijn interne klok begint te tellen terwijl ik het deksel vastmaak en de geur van zijn adem opvang. Onder de zweem van de zoetigheid van zijn gebruikelijke kersensnoepjes vang ik de wat zurige geur van jeneverbes op. Een geur die ik maar al te goed ken uit mijn verleden.

Gin.

Lieve help...

Eindelijk is de oorzaak van zijn gedrag duidelijk.

De vrijwilligers hebben zich inmiddels op de melkbus gestort. Ze bevestigen de hangsloten zoals ik heb geïnstrueerd. De band zet een opgewekt deuntje in – *Praise the Lord and pass the Ammunition* – terwijl de toneelknechten de houten kast op zijn plek zetten. Daarna onttrekt deze hoge maar stevige barrière Charles aan ieders blik.

Inclusief de mijne.

De nervositeit schiet door mijn aderen. Ik slaag erin de vrijwilligers terug te sturen naar hun plek, waar het publiek inmiddels muistil is geworden en de adem inhoudt. Op de eerste rij blaast een meisje met staartjes met de geestdrift van Dizzy Gillespie haar wangen bol.

Dertig seconden.

Ik sta naast de kast, op de gemarkeerde plek, een hand op mijn heup. Kalm en zelfverzekerd. Charles moet de handboeien inmiddels hebben losgemaakt. Ze zijn niet echt, standaard voor acts onder water. Ik heb het echte paar behendig ingeruild nadat de vrijwilligers dat hadden onderzocht. Hoewel ik er zeker van ben, check ik toch het

aanmerkelijk zwaardere gewicht in de lagere zakken van mijn rok, in een van de vele verborgen compartimenten die ik speciaal voor onze acts heb ontworpen.

Vijfenvertig seconden.

Een groot deel van het publiek geeft het op. Een groepje vrouwen giechelt om het eigen onvermogen. Mannen houden het in de regel langer vol, al smokkelen die vast stiekem lucht door hun neus omdat ze indruk proberen te maken op de dames aan hun zijde, of hun trots proberen te beschermen. Waarschijnlijk allebei.

De hele tijd probeer ik door de strategisch luide muziek heen te horen of ik al iets kan opvangen wat mij verradt dat de buitenste hals van de melkbus omhoog schuift. Die simpele stap is het enige wat nodig is voor deze ontsnapping. Je zou het doof en blind nog kunnen. Dronken zelfs – niet dat Charles dat is. Ja, hij gunt zichzelf vaker iets, de laatste tijd behoorlijk vaak zelfs, maar altijd na de show, nooit ervoor.

Tot vandaag.

Eén minuut.

De hitte van de schijnwerpers golft over me heen. Mijn schedel prikt van het zweet, mijn opgestoken haar voelt almaar strakker onder de haarspelden. De laatste bezoekers die het nog volhielden, happen nu ook naar lucht. Elk moment zou een van de toneelknechten moeten verschijnen met een bijl in de aanslag om de spanning verder op te voeren, alsof hij zich opmaakt om de kast kapot te slaan, de scharnieren eraf te meppen. Maar de bijl ligt in stukken op het toneel.

Het kapotslaan van het handvat heeft in elk geval niet ook de melkbus beschadigd, voor zover ik kon beoordelen.

O, waarom heb ik niet wat tijd gerekt om beter te kunnen kijken?

Eén minuut en dertig seconden.

In mijn hoofd stuiteren gedachten aan een andere ontsnappingskunstenaar: Genesta. De vleesgeworden waarschuwing dat je alles altijd een tweede én een derde keer moet controleren. De beroemde artiest had op een dag niet door dat er een kritieke deuk in zijn melkbus was gekomen toen iemand die bij de opbouw op het podium had laten vallen, waardoor de deksel niet goed en recht omhoog kon. Het werd zijn laatste, fatale act.

Precies om die reden heb ik van Charles geëist dat hij deze truc

maandenlang repeteerde, dat hij zijn longen trainde in bad – drie minuten en drie seconden volgens mijn zakhorloge – en dat wij alleen een deksel gebruiken waarbij helemaal bovenin lucht achterblijft.

Maar al die veiligheidsmaatregelen zouden, gezien zijn huidige toestand, volstrekt zinloos kunnen zijn.

Twee minuten.

‘Hé, schatje!’ Het is weer dezelfde treiterende matroos. ‘Zo veel superkrachten heeft dat vriendje van je blijkbaar ook weer niet, hè?’

Zijn commentaar ontgaat de meesten vanwege hun bezorgdheid, te herkennen aan de gespannen gezichten en het gefrunnik en gemompel. De reacties, waarvan ik anders geniet, voelen nu als virussen die de ruimte binnenvallen.

Ik richt mijn blik strak op de scharnieren van de kast. Ik heb pas onlangs ingestemd de scharnier aan de buitenkant te verwijderen – het was Charles’ idee, ter vergroting van het dramatisch effect – maar op één voorwaarde: ik wilde in de hoek een kier overhouden, waardoor ik zo nodig naar binnen kon kijken.

Mijn verlangen om dat te doen groeit en groeit, wordt nog net in toom gehouden door zijn tegeneis: zelfs als ik me zorgen maak, mag ik pas na drie minuten gaan kijken. Daar zijn we nog niet, dat weet ik, met elke seconde die tergend langzaam wegtikt. Zijn overweging is technisch gezien niet verkeerd; het is hem nog nooit níét gelukt te ontsnappen uit de melkbus en zichtbaar gaan staan kijken of het wel goed gaat, zou de hele act doen mislukken. Zeker in de ogen van een recensent.

Maar ja, dat geldt ook voor verdrinken.

Het is een beslissing die ik moet nemen en dat doe ik dan ook.

Doelgericht loop ik naar de uiterste hoek van de kast, alsof ik een choreografie volg. Met een paar stevige trekken maak ik een smalle opening en gluur naar binnen. Het deksel lijkt nog op zijn plek te liggen en datzelfde geldt voor de hangsloten, een teken dat alles goed gaat. Of vreselijk verkeerd.

Ik knijp mijn ogen tot spleetjes, span me in om enig teken van Charles te herkennen. Niets...

Er schieten talloze doemscenario’s door mijn hoofd, dat hij mischien onder water is flauwgevallen, zoals zelfs Houdini’s buitenge-

woon vaardige broer ooit overkwam, of misschien knock-out is van alle drank, of dat de sleutels zijn blijven steken in zijn keel. Wat het ook is, de illusie is voorbij.

‘Charles! Kun je me horen?’ De muzikanten vertrappelen mijn stem, hun noten als schoenhakken die elke lettergreep verpulveren. Ik bijt ze toe: ‘Stoppen!’

Het nummer eindigt abrupt, maakt plaats voor dof gebonk. Niet van de muzikanten, maar van Charles. Gedempt door het water, handboeien die tegen de melkbus tikken. Het deksel moet klemzitten!

Plotseling wordt het stil en is het geluid van metaal op metaal niet meer te horen. En die afwezigheid van geluid is verstikkend. Ik weet een gevoel van paniek te onderdrukken, denk aan de bijl – of wat er nog van over is.

‘Hou vol, ik kom eraan!’ Mijn hart bonkt tegen mijn ribbenkast en ik probeer de kop van de bijl van het podium te pakken. Ik omklem de steel, een kartelige stomp, en hak met het blad in de opening in de kast, probeer wanhopig de scharnier los te krijgen. En faal. Pijn schiet door mijn handpalm, splinters bijten in mijn huid.

Bij het beeld van Charles daarbinnen, gevangen in duisternis en happend naar lucht, kruipen oude herinneringen uit de krochten van mijn hoofd naar buiten, herinneringen aan in elkaar hakende ledematen en onderdrukt geschreeuw, een eindeloze processie van kisten in de sneeuw.

Ik blokkeer ze, zoek een oplossing.

Wat moet ik doen? We zouden de kast kunnen omduwen. Een noodgreep waarvan Charles altijd heeft beweerd dat die nooit nodig zou zijn. Net als de bijl die hij kapotgemaakt heeft, de sleutels die hij heeft ingeslikt.

Ik laat het restant van de bijl vallen en begin met beide handen tegen de kast te duwen. De tipi-achtige constructie tikt weliswaar tegen de melkkan, maar duwt die niet om. Ik speur de coulissen af, op zoek naar de toneelknechten. Waarom zijn die er niet? Waar zijn ze gebleven?

Ik ben het publiek inmiddels vergeten. Bezoekers staren met hun handen voor hun mond naar het tafereel, verbijsterd. Veel van hen zijn al half uit hun stoelen gekomen, omklemmen de arm van een buurman. Ogen die vanaf het balkon strak omlaagkijken.

‘Help me alstublieft!’ gil ik. ‘Iemand, help me!’

Opeens dringt het tot de mensen door. Er stijgen angstige kreten op. Ik duw weer tegen de kast, tevergeefs, terwijl een waas van uniformen en pakken door de zijpaden op me afkomt. Ik kijk of ik een hospik of een arts kan vinden, anticiperend op wat Charles hierna nodig zal hebben, en zie hoe de vreemden verstijven. Allemaal. In standbeelden veranderen.

Twijfelen ze nog steeds, aarzelen ze of dit wel echt is? In mijn keel verzamelt zich al een ferm bevel, klaar om naar buiten te rollen, als ik opeens een geluid hoor. Tikkend, als miezerregen die in een stevige bui omslaat.

Er wordt geklapt. Mensen applaudisseren.

Nee – stop! denk ik, tot hun grimassen in glimlachen veranderen, mensen niet meer naar adem happen maar een diepe zucht slaken.

En opeens zie ik het ook: een metalen glinstering die mijn kant op komt. Aan een gekromde vinger bungelen twee paar handboeien. Charles – hij is er heelhuids uit gekomen! Zwaar hijgend, met een uitgeputte blik op zijn gezicht, staat hij druipend naast de open kast. Op de achtergrond is nog net de melkbus te herkennen, afgesloten met zes hangsloten.

Er wordt gejoeld, waarderend gefloten. Veel bezoekers kloppen op hun borstkas, kalmeren hun hart, lachen over al die opwinding. Charles drinkt het met grandeur in, zegt ‘merci’. Met elke buiging die hij maakt, wordt zijn grijns breder.

Ik sta te trillen op mijn benen, dwing mezelf door te ademen om de herinneringen die zwaar op mijn borstkas drukken te verdrijven.

Na een duwtje van Charles voeg ik me stijfjes bij hem en vang een blik op van het kind op de eerste rij. Op haar gezicht staat een grote schok te lezen, alsof ze bijna van een klif is gevallen. Hoewel ik me net zo voel, probeer ik de façade dat er niet echt iets is misgegaan op te houden. Mijn gevoel van opluchting groeit, tot ik een knipoog van Charles onderschep. Bijna waarderend.

Maar de knipoog is niet voor mij bedoeld. Niet eens voor een of ander lekker ding in het publiek, zoals ik inmiddels weet te verwachten.

De knipoog is bedoeld voor iemand in de coulissen. Om precies te zijn, voor de twee toneelknechten die heel toevallig weer zijn ver-

schenen. Ik zie hun trotse medeplichtige grijnzen en opeens rijgen alle obstakels van de act zich in mijn hoofd aaneen, voegen zich samen als wolken, flarden van een raadsel, tot ze één geheel vormen: de bijl en de sleutels, de nieuwe scharnier, Charles' wanhopige gebonk dat stilviel toen ik hem riep...

Mijn blik schiet terug naar zijn gezicht.

Ik zie arrogantie in zijn ogen, die wordt benadrukt door zijn houding. Geen authentiek spoor van angst, geen ware opluchting over een afgewende tragedie.

Waarom ook? Alles is volgens plan verlopen, zijn plan, inclusief mijn rol als onwetende pion.

**'EEN GROOTSE ROMAN BOORDEVOL ACTIE OVER DE
REIS VAN EEN VROUW OM ALLES WAT HAAR DIERBAAR
IS TE REDDEN, INCLUSIEF DE VRIJHEID ZELF.'**

– Kristin Harmel, auteur van *Als we elkaar terugzien*

Als klein meisje woonde Fenna Vos in een mijnwerkersdorp en was ze op zichzelf aangewezen. Nu treedt ze op als de assistente van een weerbarstige goochelaar – hoewel zij degene is die achter de schermen de touwtjes in handen heeft. Door middel van trucs en illusies weet ze niet alleen het publiek om de tuin te leiden, maar ook de trauma's uit haar kindertijd voor even te vergeten.

Ondanks haar vooruitziende blik is Fenna toch verbaasd wanneer ze wordt gevraagd om voor de Britse geheime dienst te komen werken. Daar moet ze ontsnappingstools ontwikkelen om de Duitsers te dwarsbomen. Fenna besluit de uitdaging aan te gaan. Maar al snel wordt haar loyaliteit op de proef gesteld en ontdekt ze dat geen missie zo verraderlijk is als proberen je eigen verleden te ontvluchten.

Bestsellerauteur Kristina McMorris schrijft historische romans die geïnspireerd zijn door verbluffende waargebeurde verhalen. Van *De prijs van een kind* gingen meer dan een miljoen exemplaren over de toonbank. Met *De kunst van het ontsnappen* brengt ze opnieuw een aangrijpend verhaal over liefde, verlies en de oorlogen die we voeren – op het slagveld en in onszelf.

NUR 342

KokBeekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

